

УДК 81'367.625.45:[811.161.2+811.162.1]
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2021-85-8>

РЕКЦІЯ ДІЄСЛІВНИХ ІМЕННИКІВ У ПОЛЬСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Щербій Наталія Олегівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри слов'янських мов
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
natalia.shcherbii@pnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-1431-9595

Метою статті є зіставний аналіз сполучуваності (рекції) польських та українських дієслівних іменників. Реалізація поставленої мети передбачає опис статусу дієслівних іменників у мовознавстві, виявлення термінологічного апарату, доведення дієслівного характеру цих утворень, порівняння дієслівної рекції у польській та українській мові, зокрема завдяки наявності категорій перехідності та валентності, встановленню спільних та відмінних ознак.

Методи. Застосування зіставно-типологічного методу дало змогу порівняти семантико-синтаксичні особливості дієслівних іменників двох споріднених мов. З метою систематизації, опису та узагальнення виявлених особливостей та відмінностей використовувалися методи дедукції та індукції.

Результати. Дієслівні іменники на *-nie, -cie // -ння, ття* мають виражений дієслівний характер, про що свідчить зокрема і збереження дієслівної рекції, а саме: залежна від дієслівного іменника форма керованого іменника позначає об'єкт, як і при дієслові для вираження певних синтаксичних відношень. Рекція дієслівних іменників на *-nie, -cie // -ння, ття* виражається за допомогою категорії перехідності та валентності. Семантика перехідності / неперехідності дії віддієслівних іменників на рівні синтагматики впливає на їх сполучуваність і стає диференційною ознакою розрізнення компонентів семантичної парадигми багатозначного віддієслівного іменника. Ді здебільшого мають таку саму валентність, як і твірне дієслово (з прийменником чи без), проте є ряд відмінностей, зокрема в прийменниковому керуванні. Низка польських дієслів може вживатися з додатком у формі дієслівного іменника, на відміну від української мови, що пов'язане з тим, що поляки сприймають світ більш 'определено', а українці мають органічну здатність бачити життя в динаміці, русі й передавати це дієсловом.

Висновки. Малодослідженим та актуальним аспектом у сучасних мовознавчих дослідженнях є гібридні частини мови, зокрема в контексті структурно-семантичних відмінностей на тлі слов'янських мов. Дієслівні іменники є яскравим прикладом гібридності, оскільки поєднують у собі категорії, характерні різним класам слів, як наприклад, дієслівні граматичні категорії виду, стану та способу протиставляються іменниковим категоріям роду та відмінка.

Ключові слова: валентність, перехідність / неперехідність, дієслівне керування, семантика.

CASE GOVERNMENT OF VERBAL NOUNS IN POLISH AND UKRAINIAN

Shcherbii Natalia Olehivna
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Slavic Languages
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
natalia.shcherbii@pnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-1431-9595

The **purpose of the article** is to perform the comparative analysis of case government (rekcja) of Polish and Ukrainian verbal nouns. The fulfilment of this purpose requires describing the status of verbal nouns in linguistics, clarifying the terminological apparatus, proving the verbal nature of these formations, comparing case government in Polish and Ukrainian, in particular, due to the existence of categories of transitivity and valence as well as establishing common and distinctive features.

Methods. The application of the comparative and typological method allows to compare the semantic and syntactic features of verbal nouns of two related languages. Methods of deduction and induction were used to systematize, describe and generalize the identified features and differences.

Results. Verb nouns ending with *-nie, -cie // -ння, ття* possess a pronounced verbal nature, as evidenced by the preservation of the case government, namely: the form of the governed noun dependent on the verbal noun denotes the object to express certain syntactic relations like the one dependent on the verb. The case government of verb nouns ending with *-nie, -cie // -ння, ття* is expressed by the categories of transitivity and valence. At the level of syntagmatics, the semantics of transitive / intransitive action of verbal nouns affects their compatibility and becomes a defining feature for distinguishing components of the semantic paradigm of a polysemous verbal noun. VNs generally have the same valence as the root verb (with or without a preposition), but there are a number of differences, particularly in prepositional government. In contrast to Ukrainian, a number of Polish verbs can be used with an object in the form of a verbal noun due to the fact that Poles perceive the world more 'object-based', and Ukrainians have an organic ability to see life in dynamics, movement and convey it using verbs.

Conclusions. Hybrid parts of language are a little-studied and relevant aspect in modern linguistic research, in particular in the context of structural and semantic differences against the background of Slavic languages. Verbal nouns are a clear example of hybridity as they combine categories typical for different classes of words, such as verbal grammatical categories of aspect, voice, mood, and transitivity / intransitivity as opposed to noun categories of gender and case.

Key words: valence, transitivity / intransitivity, case government, semantics.

1. Вступ

Одним з найпопулярніших напрямів серед сучасних мовознавчих досліджень є вивчення міжкатегоріальних зв'язків, особливо на тлі кількох мов. Дієслівні іменники є яскравим прикладом гібридної частини мови, що поєднує у собі категорії, характерні різним класам слів, як наприклад, стану, часу, зворотності, відмінка, числа.

Мета роботи полягає у зіставному аналізі сполучуваності (рекції) польських та українських дієслівних іменників. Відповідно до мети дослідження необхідно виконати такі завдання: охарактеризувати статус дієслівних іменників у мовознавстві, вяснити термінологічний апарат, довести дієслівний характер цих утворень, порівняти дієслівну рекцію дієслівних іменників у польській та українській мові, зокрема завдяки наявності категорій перехідності та валентності, встановити спільні та відмінні риси.

Об'єктом дослідження виступають дієслівні іменники в польській та українській мові, а **предметом аналізу** є різні варіанти провобічної сполучуваності дієслівних іменників з іншими словами в реченні.

Методологія дослідження: зіставно-типологічний метод дав змогу порівняти семантико-синтаксичні особливості дієслівних іменників двох споріднених мов. Для загального огляду проблематики застосовувалися індуктивний та дедуктивний методи з метою систематизації, опису та узагальнення виявлених особливостей та відмінностей.

2. Загальний огляд проблематики дослідження

Віддієслівні іменники становлять дискусійний клас слів, зокрема й щодо термінології. Так, польський мовознавець Z. Saloni використовує термін *odslownik* для позначення віддієслівних іменників на *-nie* // *-cie* типу *pachnienie*, *wiedzenie*, таким чином відносячи ці утворення до дієслівних форм (Saloni, 2004). S. Mędak також уживає подібний термін *rzeczownik odslowny*, включаючи ці слова до парадигми дієслова (Mędak 2004). W. Doroszewski зараховує такі форми до іменника, оскільки в академічному словнику польської мови під його редакцією (WSJP) знаходимо визначення *forma rzeczownikowa czasownika: zakochanie (się)* – іменна форма дієслова *zakochać się*; *rozmiękczenie* – іменна форма дієслова *rozmiękczyć*. S. Dubisz використовує інший підхід, оскільки більшість віддієслівних іменників на *-nie*, *-cie* безпосередньо відносять до складу статей про дієслова в межах дієслівної парадигми. Якщо девербатив має інше додатково фіксоване предметне значення, це відображається в окремій дієслівній статті, а потім дається окреме пояснення значень: а) *rzecz. od rozmyślać* (іменник від *rozдумувати*); б) «medytacja, refleksja, także religijna» (USJP).

Західнослов'янські мовознавці (J. Puzynina, K. Buzássyová, J. Furdík, H. Křížková, P. Karlík.) виокремлюють два типи віддієслівних іменників: 1) категорійні *substantivum verbale* (*-anie*, *-enie*, *-cie*, *-ęcie*), що за формально-семантичними характеристиками тяжіють до дієслова; 2) некатегорійні *substantivum deverbale*, які утворюються за допомогою різноманітних суфіксів і близькі до іменника (Puzynina 2004: 28-33).

У східнослов'янських мовах немає поділу на категорійні й некатегорійні типи: усі подібні утворення розглядають як віддієслівні іменники, що є результатом словотворчого підходу до розгляду цього мовного явища, хоча спостерігається різноманітний обсяг дієслівної семантики у лексемах (Пчелинцева 2016). І. Вихованець, К. Городенська в межах іменника розглядають словотвірну іменникову категорію граматичної предметності, що ґрунтується на трансформації номіналізації. До цієї категорії дослідники зараховують відпредикатні іменники (здебільшого віддієслівні та відприкметникові), які нівелюють вихідні дієслівні категорії і набувають іменникових граматичних категорій (Вихованець, Городенська 2004: 101-102).

Значеннєво утворюються два типи іменників (Doroszewski 1963): 1) присудкові, на кшталт *sluchanie*, *myslicie* і 2) підметові, як *podanie* 'письмове прохання, документ, заява', *nakrycie* 'плащ', *zamknięcie* 'замок, колодка'. Щодо підметових віддієслівних іменників подібні думки висловлюють й українські мовознавці. Так, І. Вихованець та К. Городенська стверджують, що набуття синтаксичних і морфологічних ознак нової для вихідного слова частини мови іноді супроводжується також семантичним зрушенням – частковим або повним семантичним зближенням з іншою частиною мови, до якої синтаксично й морфологічно це слово перейшло. Так, віддієслівна морфологізована субстантивація може мати кілька ступенів транспозиції: синтаксичний, морфологічний і семантичний, тому й наявна велика кількість видів віддієслівних іменників (на позначення дії, процесу або стану). Утворені внаслідок віддієслівної морфологізованої субстантивації іменники разом з вихідними дієсловами мають спільну лексичну семантику, але різні частини мовні граматичні категорії і формально-синтаксичні і семантико-синтаксичні функції (Вихованець, Городенська 2004: 115-116).

Так, слідом Z. Saloni та J. Puzynina, окремо виділяємо віддієслівні іменники категорійного типу на *-anie*, *-enie*, *-cie*, *-ęcie*, що за формально-семантичними характеристиками тяжіють до дієслова, і називатимемо їх дієслівними іменниками (ДІ), відповідний термін також уживає А. Скоплев щодо аналізу чеських віддієслівних утворень (Скоплев 2018).

Під поняттям дієслівна рекція розуміємо потенційну можливість слів входити в сполучення з іншими словами для вираження певних синтаксичних відношень. Поняття валентності є ширшим, ніж поняття дієслівної рекції, оскільки валентність включає не тільки лівовалентну позицію та єдиний правовалентний об'єкт, але бере до уваги всі можливі правовалентні субстанції, їхні позиційні варіанти і подає їхню граматичну і синтаксичну характеристику. Валентність справа відповідає дієслівному керуванню, що може визначатися відповідно до різних принципів, зокрема і за критерієм перехідності / неперехідності. Дієслівне сильне керування є синонімічним терміном до поняття дієслівної рекції (Кашуба 2009).

3. Семантика перехідності / неперехідності дієслівних іменників

Між дієсловом і віддієслівним іменником відбувається тривалий процес протиставлення в формально-граматичному аспекті й подібності, зокрема щодо семантики.

Дієслівні граматичні категорії виду, стану та способу протиставляються іменниковим категоріям роду та відмінка. Подібність виражається здатністю дієслівних іменників зберігати дієслівне керування, а саме: залежна від іменника дії форма керованого іменника позначає об'єкт, як і при дієслові. Здатність віддієслівних іменників сполучатися з інфінітивом також є наслідком мотивувальної семантики дієслів (Шепель 2017: 275): *вміння працювати, бажання стати, прагнення жити* та ін.

Дієслівним іменникам властива дієслівна категорія перехідності, що виражається функційною подібністю іменника у знахідному відмінку при перехідному дієслові та іменника у родовому відмінку при віддієслівних іменниках, умотивованих перехідними дієсловами: *malować obraz – malowanie obrazu, obserwować ptaki – obserwowanie ptaków*.

При заміні перехідного дієслова співвідносним з ним віддієслівним іменником родовий відмінок із значенням об'єкта при іменниках дії, умотивованих перехідним дієсловом, є регулярною трансформацією знахідного відмінка із значенням прямого об'єкта.

Семантика перехідності / неперехідності дії віддієслівних іменників на рівні синтагматики впливає на їх сполучуваність і стає диференційною ознакою розрізнення компонентів семантичної парадигми багатозначного віддієслівного іменника. Так, парадигма значень віддієслівних іменників на кшталт: *посвячення, жаління, вбирання, розуміння, топлення, ділення, самовизначення, піднесення, проривання, скликання, покарання, пристосування, порівняння*, складається з двох, а той більше значень, з яких перше – це «дія до дієслова», а друге – це поняття, термін, предмет, утворення. Диференційною ознакою, що розрізняє сполучуваність слова, а також відокремлює слово зі значенням дії від слова зі значенням опрідметненої результативності цієї дії, є семантика перехідності, яка властива лише віддієслівному іменнику зі значенням дії, що вмотивований перехідним дієсловом. Наприклад, «ПРИСТОСУВАННЯ, я, сер.

1. Дія за значенням пристосувати, пристосовувати та дія і стан за знач. пристосуватися, пристосовуватися. У перші дні постембріонального життя відбувається процес пристосування новонародженого до нових умов існування (Фізіологічний журнал, 2, 1956, 79);

2. Пристрій, прилад, за допомогою якого здійснюється або полегшується певна робота. Найкраще різати смужки [тіста] спеціальним пристосуванням, що складається з валика з насадженими на ньому на однаковій відстані один від одного дисками з зазублинами (Українські страви, 1957, 329);

3. Природне утворення у рослин і тварин, що служить для самозбереження, захисту і т. ін. Пристосування для захисту від передчасного осипання насіння або опадання плодів є у багатьох бур'янів (Бур'яни і боротьба з ними, 1957, 8) (СУМ: 43).

У першому значенні віддієслівний іменник може сполучатися з іменником у родовому відмінку із значенням об'єкта дії: *Адаптація – це пристосування працівника до умов праці в державному органі* (Інтернет); *Значення пристосування організмів для їх виживання* (Інтернет). У 2 та 3 – віддієслівний іменник *пристосування* має конкретно-предметне значення, а якщо керує родовим відмінком, то набуває значення носія ознаки, і відповідно втрачає можливість виражати семантику перехідності: *Помічник (пристосування) для надягання шкарпеток* (Інтернет); *Розумне пристосування може застосовуватися, коли в особи виникає певна ситуація, яка потребує втручання* (Інтернет).

У польській мові варто проаналізувати цю категорію на прикладі віддієслівного іменника *podanie*:

«PODANIE, rzeczownik, rodzaj nijaki

(1.1) pismo z prośbą skierowane do władz;

(1.2) praw. adm. pismo osoby fizycznej lub prawnej (strony) powodujące wszczęcie postępowania administracyjnego lub podatkowego;

(1.3) liter. opowieść o przeszłości przekazywana w ustnej formie z pokolenia na pokolenie;

(1.4) sport. przekazanie piłki w grach zespołowych

(1.5) rzecz. odczas. od podać» (USJP).

У перших чотирьох пунктах віддієслівний іменник *podanie* виражає конкретно-предметне значення і відповідно належить до підметового типу. Віддієслівний іменник із таким значенням може сполучатися з іменником, утворюючи:

прийменникові конструкції:

(1.1) podanie o + B. (coś): *W trzecim odruchu musiałby chyba napisać podanie o zwolnienie* (Z. Górniak);

• podanie do + D. (kogoś): *...on mówi, żebym ja napisał podanie do starosty w Bielsku, jego kolega szkolny, to ja mu dałem gnoju, napiszemy podanie i on to weźmie do Bielska* (M. Marzyński);

• podanie w + Msc. (czymś): *Jutro składam podanie w sprawie przejścia na emeryturę* (M. Krajewski);

• podanie dla + D. (kogoś): *Plan brzmiał zachęcająco, bardzo realnie, choć nie mieliśmy pewności, że się powiedzie, ponieważ dawno temu złożyłem już takie podanie dla siebie* (H. Klimko Dobrzaniecki);

(1.3) podanie o + Ms. (kimś, czymś): *Czy chciałbyś znać podanie o córce czarownika, zakochanej w myśliwym?* (A. Fiedler);

(1.4) podanie do + D. (kogoś): *Podczas lotu atakujący podejmuje decyzję, że nie będzie rzucał do kosza i wykonuje podanie do partnera wychodzącego w kierunku kosza w celu ataku* (W. Ljach);

безприйменникові конструкції:

(1.1) • podanie + D. (kogoś): *Żarowa trzymał w ręce podanie nadkomisarza...* (M. Czubaj);

• podanie + C. (komuś): *Akurat miałam klientkę, pisałam podanie kobiecie z Pardałówki* (J. Rębacz);

У п'ятому пункті віддієслівний іменник позначає дію до висхідного дієслова, сполучається з іменником у Родовому відмінку і відповідно зберігає семантику перехідності, що свідчить про присудковий тип і дієслівний характер:

(1.5) • podanie + D. (czegoś): *Podeszła blisko, przywitała się przez podanie ręki* (К. Kofta); *Najzwyklejsze gesty – podanie czajnika, smak herbaty – były wyrwane ze zwykłego i wklejone do albumu cudowności* (М. Gretkowska).

4. Правобічна валентність дієслівних іменників

Як прийнято в лінгвістиці, головний носій валентності – дієслово, проте у мовознавстві все частіше акцентують увагу на валентному потенціалі інших частиномовних класів слів. Найменш дослідженими у цьому плані є похідні іменники із семантикою дії, процесу або стану. Наявність таких іменникових форм, на думку І. Р. Вихованця, є „віддзеркаленням дериваційних відношень між частинами мови, механізми транспозиції” (Вихованець, Городенська 2004). Для транспонованих до сфери іменника одиниць характерна не тільки складніша порівняно з непохідними компонентами структура, але й система специфічних морфологічних показників. Набуваючи іменникових граматичних ознак (як відмінка), деривати водночас зберігають окремі елементи категорійного значення вихідної частини мови, як от: виду, стану чи категорію валентності, яку варто виділити. Це дає підстави трактувати валентність віддієслівних іменників як похідну міжрівневу категорію.

Дієслівні іменники на *-nie, -cie* здебільшого мають таку саму валентність, як і твірне дієслово (з прийменником чи без), наприклад: *potagać przyjacielowi – pomaganie przyjacielowi, rządzić krajem – rządzenie krajem, władać językami obcymi – władanie językami obcymi, rozmawiać o bracie – rozmawianie o bracie, pracować nad planem – pracowanie nad planem*.

Однак існують певні винятки. Діє з загальним значенням ‘сприяння’ чи ‘шкода’ вимагають додатків в Давальному відмінку *ufać ludziom – ufanie ludziom, dokuczać sąsiadom – dokuczanie sąsiadom*. Не стосується це дієслова *zagrozić* (+ С., *zdrowiu, życiu, bezpieczeństwu*), яке після трансформації в іменник *zagrożenie* поєднується з родовим відмінком і з прийменником *dla* чи без нього, наприклад: *zagrożenie (dla) zdrowia, (dla) życia, (dla) bezpieczeństwa*. Віддієслівному іменнику *zagrożenie* характерний зразок керування віддієслівних іменників, інших ніж на *-nie, -cie*, в яких дативна конструкція трансформується в прийменникову генітивну, як от: *potagać przyjacielowi – pomaganie przyjacielowi – pomoc dla przyjaciela, służyć krajowi – służenie krajowi – służba dla kraju*.

У польських синтаксичних структурах при фазових та модальних дієсловах додаток може виступати або у формі інфінітива або у формі дієслівного іменника.

Деякі польські дієслова вимагають у ролі додатка виключно інфінітив, наприклад: *móc (napisać), musieć (wykonać), śmieć (protestować), kazać (zrobić), ośmielić (powiedzieć), zamierzać (sprawdzić), postanowić (zabrać), przestać (się spodziewać), usiłować (przekupić)* та ін. Українські відповідники також вимагають форм інфінітива, відповідно такі конструкції не викликають труднощів у вживанні. Причиною цього може бути відсутність утворення дієслівних іменників від модальних дієслів.

Деякі польські дієслова вимагають у ролі додатка виключно дієслівний іменник, наприклад: *przerywać (badania), kontynuować (protest), rozpocząć (strajk), zmusić (do ustępstw), umożliwić (obserwację), odmówić (pójścia), zaplanować (kupno)*. Їхні українські відповідники часто поєднуються з інфінітивом: *Oni kontynuowali protest – Вони продовжували протестувати; Konieczność zmusza nas do ustępstw – Необхідність змушує нас поступитися; On zaplanował kupno nowego samochodu – Він запланував купити новий автомобіль*.

Низка польських дієслів може вживатися з додатком і у формі інфінітива, і у формі дієслівного іменника, наприклад: *Kończyć tłumaczyć opowiadanie або Kończyć tłumaczenie opowiadania; Wolę chodzić piechotą або Wolę chodzenie piechotą; Pragniemy wyzwoić się z tego або Pragniemy wyzwolenia się z tego; Zdecydowałam się urządzić wycieczkę або Zdecydowałam się na urządzenie wycieczki; Pozwoliła zwiedzić okolice або Pozwoliła na zwiedzenie okolic*. У польській мові частіше уживається саме дієслівний іменник, на відміну від української мови, що пов'язане з тим, що поляки сприймають світ більш ‘опредмечено’, а українці мають органічну здатність бачити життя в динаміці, русі й передавати це дієсловом, т.зв. ‘одієслівлювання’ [Wieczorek 1994: 58-59].

Польські віддієслівні іменники у ролі означення можуть вимагати дієслівного іменника, а не інфінітива, як в українській мові, порівняймо: *próba zrobienia (czegoś) – спроба зробити (щось); zezwolenie na wykorzystanie (czegoś) – дозвіл використати щось; przeszkadzanie w robieniu (czegoś) – перешкодження зробити щось; propozycja wygłoszenia (czegoś) – пропозиція виголосити (щось); możliwość zbadania (czegoś) – можливість дослідити (щось); szansa przetrwania – шанс витримати (вистояти, протриматися, вижити)* (Кравчук: 76-77).

Деякі дієслова мають відмінну від української мови дієслівну реакцію, зокрема прийменникову, як наприклад: *pryżnanie się do czegoś: Nie tracił wiary, że perswazją lub groźbami wymusi na niej przyznanie się do winy* (Iwona Surmik); *To już jest coś, takie przyznanie się do błędu jest bardzo cenne* (Antoni Kapelański) // *зізнання чогось, в чомусь: Зізнання підсудного у злочині не позбавляє його права на оскарження вироку* (КПК). Хоча можна знайти поодинокі приклади нетипових для української мови конструкцій: *Це використала нелюдська поліція, щоб посилити допити і видобути від нього признання до вини* (Данило Чайковський) – в українській мові значення ‘Повідомлення якихось даних, свідчення про кого-, що-небудь під час допитів або на суді, викладене усно чи письмово’ має слово *зізнання* і є юридичним терміном, натомість слово *признання*, що схоже до російського *признание*, має інші значення, окрім того прийменник *do* в такій конструкції є неприродним для української мови; *mszczenie się w czymś: Stąd ciągle mszczenie się na byłym było dla byłej satysfakcją większą od poznania i regularnego czytania felietonów Kingi Dunin w "Wysokich Obcasach"* (Józef Łoziński) // в українській мові відсутній категорійний дієслівний іменник, натомість наявний некатегорійний відповідник *помста комусь за щось*, а також спостерігаємо

в російській мові ДІ *мцение*; *ograniczanie się do czegoś*: *Szukanie pracy etatowej, nawet najlepiej płatnej, to nic innego, jak zwykłe ograniczanie się do jednego możliwego źródła finansowania* (Kamil Cebulski) // обмеження на щось, в чомусь, чогось: *Про затримання особи, взяття її під варту або обмеження в праві на вільне пересування в інший спосіб, а також про її місце перебування* (КПК); *przebieranie się za kogoś*: *Do jej tradycji należą przebieranie się za czarownicę, ducha, wampiry i inne budzące strach postacie* (Olcia Trollek) // передосягання в когось, щось: *Початки античної комедії пов'язані з давнім звичаєм передосягання хористів у тварин* (Олександр Клековкін). Окрім того, виділені польські ДІ вживаються зі зворотним формантом *się*, на відміну від українських відповідників, які втрачають таку властивість.

5. Висновки

Малодослідженим та актуальним аспектом у сучасних мовознавчих дослідженнях є гібридні частини мови, зокрема в контексті структурно-семантичних відмінностей на тлі кількох мов. Дієслівні іменники є яскравим прикладом гібридності, оскільки поєднують у собі категорії, характерні різним класам слів, як наприклад, дієслівні граматичні категорії виду, стану та способу протиставляються іменниковим категоріям роду та відмінка. Про дієслівний характер дієслівних іменників свідчить зокрема і збереження дієслівної рекції, а саме: залежна від дієслівного іменника форма керованого іменника позначає об'єкт, як і при дієслові для вираження певних синтаксичних відношень. Рекція дієслівних іменників на *-nie*, *-cie* виражається за допомогою категорії перекладності та валентності. ДІ здебільшого мають таку саму валентність, як і твірне дієслово (з прийменником чи без), проте є ряд відмінностей, зокрема в прийменниковому керуванні. Низка польських дієслів може вживатися з додатком у формі дієслівного іменника, на відміну від української мови, що пов'язане з тим, що поляки сприймають світ більш 'опредмечено', а українці мають органічну здатність бачити життя в динаміці, русі й передавати це дієсловом.

Перспективою подальших дослідження може бути зіставно-типологічний аналіз рекції інших гібридних форм дієслова, зокрема дієприкметників, безособових форм на *-no*, *-to* та виявлення як спільних, так і відмінних особливостей.

Література:

1. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови: Київ : Університетське видавництво «Пульсари». 2004. 400 с.
2. Кашуба Н.П. Варіантність дієслівного керування в сучасній словацькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук ; Ін-тут мовознавства НАН України. Київ, 2009. 20 с.
3. Кравчук А.М. Польська мова. Граматика з вправами : підручник для вищих навчальних закладів. Київ : Інкос, 2015. 454 с.
4. Пчелинцева Е.Е. От глагола к имени: аспектуальность в русских, украинских и польских именах действия. Санкт-Петербург : Наука, 2016. 367 с.
5. Скоплев А. Дві іпостасі західнослов'янського дієслівного іменника (на матеріалі чеської мови). *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2018. № 1(15). С. 259–270.
6. СУМ – Словник української мови: в 11 тт. за ред. І.К. Білодіда. Київ, 1970–1980. URL : <http://sum.in.ua> (дата звернення: 10.01.2021).
7. Шепель Ю.О. Особливості семантики віддієслівних іменників української та російської мов. *Український смисл*. 2017. № 2017. С. 272–285. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usmysl_2017_2017_29 (дата звернення: 10.01.2021).
8. Doroszewski W. Podstawy gramatyki polskiej. Cz. 1. Warszawa, PWN. 1963. 318 s.
9. Mędak S. Słownik form koniugacyjnych czasowników polskich. Kraków, Universitas. 2004. 363s.
10. NKJP – Narodowy Korpus Języka Polskiego. URL : <http://www.nkjp.pl> (дата звернення: 10.01.2021).
11. Puzynina J. Nazwy czynności we współczesnym języku polskim (słowotwórstwo, semantyka, składnia). Warszawa, PWN. 1969. 205 s.
12. Saloni Z. Czasowniki polskie. Odmiana. Słownik. Warszawa, PWN. 2004. 256 s.
13. USJP – Uniwersalny słownik języka polskiego / pod red. S. Dubisza – Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. – Wersja 1.0.
14. WSJP – Wielki słownik języka polskiego. T. I-X / red. W. Doroszewski – Warszawa, Państwowe wydawnictwo naukowe. 1958–1969.
15. Wiczorek D. Ukrainiskij pierfjekt na *-no*, *-to* na fonie polskiego pierfjekta. Wrocław, Wydawn. Uniwersytetu Wrocławskiego. 1994. 115 s.

References:

1. Vykho vanets I., Horodenska K. (2004) Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy: Akadem. hramatyka ukr. movy. [Theoretical morphology of the Ukrainian languages]. Kyiv: University Publishing Pulsary. 400 p. [in Ukrainian]
2. Kashuba N.P. (2009) Variantnist diieslivnoho keruvannia v suchasni slovatskii movi. Avto ref. dys. ... kand. filol. nauk. In-tut movoznavstva NAN Ukrainy. [The variance of verbal government in modern Slovak language] Kyiv, 20 p. [in Ukrainian]
3. Kravchuk A. M. (2015) Polska mova. Hramatyka z vpravamy: Pidruchnyk dlia vyshchych navchalnykh zakladiv. Kyiv, 454 p. [in Ukrainian]

4. Pchelintseva Ye. Ye. (2016) Ot glagola k imeni: aspektualnost v russkikh, ukrainskikh i polskikh imenakh deystviya [From Verb to Noun: Aspects of verbal noun in Russian, Ukrainian and Polish languages]. Sankt-Peterburg: Science, 367 p. [in Russian]
5. Skopliiev A. (2018) Dvi ipostasi zakhidnoslovianskoho diieslivnoho imennyka (na materialy cheskoii movy) [Two hypostases of the West Slavic verbal noun (based on Czech languages)]. Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «Filolohichni nauky». № 1 (15). P. 259-270. [in Ukrainian]
6. SUM – Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 tt. / edit by I. K. Bilodid [Dictionary of the Ukrainian languages]. Kyiv, 1970-1980. URL: <http://sum.in.ua> [in Ukrainian]
7. Shepel Yu. O. (2017) Osoblyvosti semantyky viddiieslivnykh imennykiv ukrainskoi ta rosiiskoi mov [The peculiarities of the verbal nouns in Russian and Ukrainian languages]. Ukrainskyi smysl. № 2017. S. 272-285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usmysl_2017_2017_29 [in Ukrainian]
8. Doroszewski W. (1963) Podstawy gramatyki polskiej [Foundations of Polish grammar]. Cz. 1. Warszawa, PWN. 318 p. [in Polish]
9. Mędak S. Słownik form koniugacyjnych czasowników polskich [Dictionary of Polish verb patterns]. Kraków, Universitas. 2004. 363p. [in Polish]
10. NKJP – Narodowy Korpus Języka Polskiego [The National Corpus of Polish]. URL: <http://www.nkjp.pl> [in Polish]
11. Puzynina J. Nazwy czynności we współczesnym języku polskim (słowotwórstwo, semantyka, składnia) [Names of actions in the modern Polish language: word building, semantics, and syntax]. Warszawa, PWN. 1969. 205 p. [in Polish]
12. Saloni Z. Czasowniki polskie. Odmiana. Słownik [The Verb of Polish. Conjugation. Dictionary]. Warszawa, PWN. 2004. 256 p. [in Polish]
13. USJP – Uniwersalny słownik języka polskiego [The Universal Dictionary of the Polish Language]. / edit by S. Dubisza – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. – Wersja 1.0. [in Polish]
14. WSJP – Wielki słownik języka polskiego [The Large dictionary of the Polish Languages]. T. I-X / edit by W. Doroszewski – Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe. – 1958-1969. [in Polish]
15. Wiczorek D. Ukrainskij pierfiekht na -no, -to na fonie polskogo pierfiekhta [Ukrainian Perfect -no, -to versus the Polish Perfect]. Wrocław, Wydawn. Uniwersytetu Wrocławskiego. 1994. 115 p. [in Polish]

Стаття надійшла до редакції 20.01.2021
The article was received 20 January 2021